

Od l. 1890. je zbral Gebauer vse svoje moči za historično slovnico. Pri tem je izdal še manjše slovnice za srednje šole in učiteljska poleg krajših razprav v „Listih filolog.“ in drugje. Prvi primer historične slovnice je natisnil l. 1892. v „List. filolog.“ (417 do 475), prvi del slovnice same, in to glasoslovje, pa je izšlo l. 1894. (Historická mluvnické jazyka českého. Napsal Jan Gebauer. Díl I. Hláskosloví. V Praze a ve Vidni nákladem F. Tempského 1894, vel. 8°, XII + 702. Prvi del je posvetil svojemu prijatelju profesorju dr. Ed. Albertu, ki mu je z izdatno podporo pripomogel, da se je delo moglo izdati). L. 1896. je izšel drugi del, v resnici prvi oddelek tretjega dela (Díl III. Tvarosloví I. Sklonování, vel. 8°, str. 637), v kratkem pa izide drugi oddelek tretjega dela (spregatev), kakor je razvidno iz letošnjih „Listov fil.“, kjer je natisnil nekaj paragrafov. Ko bo dokončan tretji del, izide staročeški

slovar, ki je že za tisek pripravljen, potem pride debloslovje (II. del) in končno skladba (IV. del v dveh zvezkih ali oddelkih).

Ni tu mesta, da bi natančneje razpravljali o tem monumentalnem delu, kakršnega nima še nobena druga slovanska literatura. Dosti je, da opozorim samo na obširno kritiko Jagičevo v „Arch. f. sl. Phil.“ (XVI, 505 do 525, in XVIII, 586), v kateri je imenuje „ein monumentaler Bau —; das grosse Werk muss sehr fleissig studirt werden, und dazu sind nicht Tage und Wochen, sondern Monate erforderlich.“

Gebauerja naj bi si vzeli za vzgled slovenski jezikoslovci in nam napisali končno toliko zaželeno historično slovnico slovensko. Gebauerju pa želi gotovo vsak prijatelj napredka in prosvete slovanske še mnogo mirnih let, v katerih dovrši delo, na katero bo lahko ponosen on in ž njim tudi ves češki narod.

Književnost.

Slovenska književnost.

Vzgoja in omika ali izvire sreče. (Neobhodno potrebna knjiga za vsakega človeka, kateri se hoče sam lahko in hitro navaditi vsega potrebnega, da more sebe in druge blažiti in prav olikati.) Spisal po najboljših virih in navodilih Jožef Valenčič. Prvi natis. V Ljubljani, meseca junija 1899. Založil in na svetlo dal pisatelj. Tiskala „Narodna tiskarna“. 8°. Str. 259. Cena 1 gld 80 kr. (Knjigo prodaje samo pisatelj in založnik v Ljubljani. Stari trg, št. 4. III. nadstr.). — Taka knjiga, v kateri bi vsakdo lahko našel zbrana pravila za življenje in olikano vedenje, je bila nam Slovencem res potrebna, čeprav je „Olikani Slovenec“ še vedno prav rabno delo. „Vzgoja in omika“ podaje gledé na to potrebo zanesljiva krščanska vodila za življenje, potem tudi dovolj jasno določena pravila za vedenje v družabnem občenju. Smeli bi imenovati to knjigo „nauk o pravi oliki“. Ko pa jo je nazval gospod pisatelj „Vzgoja in omika“, mislil je brez dvoma na njen namen, da naj bi se bravci ob njej sami vzgajali, s tem se povzpeli do prave omike in sreče. Razdeljena je knjiga v tri dele: 1. moralno-duševni del; 2. npravstveno osebni del, in 3. npravstveno družabni

del. Prvi del govori večinoma o npravnih in verskih dolžnostih. Drugi del podaje splošna pravila za občenje z ljudmi raznih značajev in stanov. Tretji del podaje največ tega, kar imenujemo fini ton v različnem občenju.

Ako se oziramo na podlago te knjige, moramo priznati z odkritosrčno pohvalo, da je prava in dobra. Nauki so dobro utemeljeni. (Le na str. 49. je v § 13. kriv npravni nauk, ki priporoča malo laž naproti trmoglavcu.) Posamezna pravila ali vodila smemo tudi imenovati zanesljiva; kajpada v tem oziru ni vseskozi tako določenih mej ali utrjenih navad, da bi se moralo reči: samo to je pravo, ono pa ne, ker vsak res olikan človek se zna gibati prosto in lahko, da ni niti čutiti kaj priučenega ali premišljenega. Tem lepše je vedenje, čim bolj je naravno in preprosto. Manj vseč nam je pa jezikovna stran, ker je semtertje nekoliko pretrda, n. pr. (str. 52): „Nekateri storé to iz resnično premajhne cenitve sebe“ namestu: „Nekateri ravnajo tako, ker zares premalo cenijo same sebe“, ali nerodna, n. pr. (str. 149): „Vsak človek naj bi se oblačil primerno svojemu stanu, premoženju in svojim dohodkom, svoji starosti ter z ozirom na imajočo žalostali veselje...“

Kadar se bo priredil 2. natisk, naj gosp. pisatelj izpusti razne stvari, ki se več ali manj umevajo same po sebi in delajo knjigo le dolgočasno, pa za to naj marsikaj dodá iz posameznih pravil o družabnem vedenju. Knjiga bo potem rabnejša, čeprav je že sedaj vredna, da pride v vse naše družine in jim ostane v rokah.

Dr. Fr. L.

Slomšekove pridige osnovane. Zbral in uredil Mihael Lendovšek, župnik v Makolah. — Slomškovih zbranih spisov: Šesta knjiga. Izdalo in založilo katol. tiskovno društvo v Mariboru. Z dovoljenjem vis. čast. lavant. knezoškofijštva. 1899. Tiskarna sv. Cirila v Mariboru. 8°. Str. 455. Cena 2 gld. — V tem zvezku imajo cerkveni govorniki jako rabno, mnogo — mnogo vredno tvarino za svoj poklic. Gosp. izdajatelj jo je pa tudi res dobro zbral in sestavil. Na prvo mesto je del izvrstne „Vaje cerkvene zgovornosti“ iz Drobotnic l. 1862.; nato je porazvrstil osnovne pridige iz Drobotnic l. 1850. do 1856. Oblika je ostala, kolikor se je dalo, izvirna Slomškova, pravopis pa je današnji splošni pravopis. Seveda je tu težko določiti meje, koliko naj bi se oblika popravila, koliko ne in zato ne moremo v oceni siliti na dan s svojimi nazori. Vendar mislimo, da je bolje popravljati le malo nego obilno, zakaj Slomšek je pisatelj, da si ga želimo (kolikor možno) v prvotni obliki. Utegne se pri popravljanju vrniti kaka nedostanost, n. pr. str. 384 čitamo: „Trdno upamo po smrti tako srečni biti, da vse veselje tega sveta ni ničesar proti njemu.“ A v Drobotnicah 1855, str. 55: „Terdno upamo po smrti tako srečni biti, da vse veselje tega sveta ni kaj proti njemu.“ Da je izvirnik boljši nego poprava, o tem ni dvomiti; k večjemu bi se smelo reči: „... ni nič...“ Ravno tam, dve vrsti niže: „Ko to čuje, se sv. Adrijan pokristijani...“, a Slomšek: „To čuti, se sv. Adrian pokristijani...“ Pravilno naj bi se bilo popravilo: „Ko to začuje“, ali: „Ko je to čul, začul...“, zakaj durativni glagoli niso primerni za praesens historicum. Želeli bi tudi doslednosti, n. pr. da bi se pisalo vedno kristijan, izveličati, ne pa tudi kristjan, zveličati. A to so samo uredniške sitnobe, zakaj za to zlato knjigo smo gosp. izdajatelju iz srca hvaležni in le želimo, da pridejo kmalu na vrsto obljubljene „Različne pridige.“

Dr. Fr. L.

Prvo splošno avstrijsko jubilejno romanje v sveto deželo. Spisal Jožef Zidanšek, profesor na kn. šk. lavantinskem bogoslovnem učilišču. Z dovoljenjem preč. lavant. knezoškofijštva. V Mariboru 1899. Založil pisatelj, tiskala tiskarna sv. Cirila. 8°. Str. 207. Cena mehko vez. knjigi 40 kr., trdo v. 50 kr., v platnu 65 kr. (s poštnino vred). Dobiva se v tiskarni sv. Cirila v Mariboru.

Ta ljubeznivo pisana knjižica je ponatisnjena iz „Slov. Gospodarja“, kjer je gosp. pisatelj opisoval svoje lansko jeruzalemsko romanje z avstrijsko karavano. Pisatelj nam opisuje vožnjo, slika nam znamenite kraje, zabava nas z nekaterimi dogodki, pre-

tresuje razne tuje in domače razmere, vse to v lahkem jeziku, v prijetni obliki. Četudi je poljuden, vendar je kritično natančen (razven malenkostij).

Ker je čisti dohodek tega dela namenjen družbi sv. Cirila in Metoda, zato je želeti, da bi se dobro razpečalo in vnelo verne Slovence za svete kraje.

Sv. Frančiška Saleškega Filoteja, ali navod k bogoljubnemu življenju. Po izvirniku poslovenil Anton Kržič. V Ljubljani, 1899. Založila „Katoliška bukvarna“. Tiskala „Katoliška tiskarna“. 16°. Str. 503. Cena v usnju vezani knjigi 90 kr., z zlato obrezo 1 gld. 20 kr. — Čeprav je dala družba sv. Mohorja Filotejo v roke Slovincem v obilnem številu, vendar je bilo prav, da je izšla v novi obliki, bodisi zaradi jezika, bodisi zaradi ročne zunanje oblike, bodisi tudi zaradi vsebine. G. Kržič je podal Slovincem Filotejo v lepi, pripravi in obče-rabni obliki. In da se bo knjiga rabila tudi kot molitvena knjižica, zato so Filoteji sami dodane molitve za navadne potrebe. Sedaj imamo torej Filotejo tako, kakršno smo, si že davno želeli, ako izvezamemo črke ali tisk, ki naj bi bil nekoliko večji, n. pr. tak, kakršen je v francoski Lhuillierovi izdaji. Založna knjigarna je oskrbela knjigi vkusno vezavo. — c.

Pot v nebesa ali življenje udov tretjega reda sv. Frančiška Serafinskega, ki med svetom živijo. Spisal o. Nikolaj Meznarič, frančiškan pri sv. Trojici v Slovenskih goricah. Peti pomnoženi natis. V Ljubljani, 1899. Založila „Katoliška Bukvarna“. 1899. 16°. Str. 583. Cena vez. v usnje 90 kr.; z zlato obrezo 1 gld. 20 kr. — O tej molitveni knjigi za tretjerednike ni da bi obširno govorili, zakaj dovolj je že znana po Slovenskem. Priporočamo pa, da bi se v prihodnjem natisku pisava bolj očistila, ker dandanes imamo tudi nabožne knjige pisane v prav lepi in pravilni slovenščini. Tu ne gre, da bi se izgovarjali: „Ako bomo pisali po vaših zahtevah, ne bo nas umevalo ljudstvo“, zakaj le to hočemo, da naj se piše res le pa ljudska slovenščina. Noben preprost Slovenec bi ne rekel: „V prvem delu popisal sem...“ temveč: „V prvem delu sem popisal.“ Kakšna nedoslednost je v teh-le stavkih: „Sabota, 4. oktobra 1226, je napočila, Frančišek trpi grozovite bolečine. Ko je čutil itd.“ Saj jih vendar ne trpi več sedaj, ko je v nebesih! Določna in nedoločna oblika privednikov se rabi kar brez razložka. Malo več dobre volje, nekoliko več skrbi, pa pojde. Take rešnice, ki vodijo v nebesa, so pač vredne, da jih pisatelji podajejo v popolnoma pravilni in lepi slovenščini. — c.

Konec sveta. Premišljevanja o uzrokih pogina naše zemlje in o uzrokih pogina človeškega rodu, s posebnim ozirom na dogodek 13. novembra letos. Sestavil Amon Zagoršek. Tiskala in založila tiskarna Dolenc (Fr. Polić) v Trstu. 1899. 12°. Str. 80. Cena 25 kr. — Predmet te knjižice je prav zanimiv. Tudi to radi priznavamo, da se je oziral pisatelj na vse strani tega vprašanja. Toda z obdelo-